

Forord

Denne brevsamling er lige så spændende som en roman eller et filmmanuskript og tegner et både grusomt og sandt billede af skæbnen for én enkelt tysk familie på flugt, først under de kaotiske forhold i West- og Ostpreußen i Anden Verdenskrigs sidste måneder, så bag pigtråd i danske flygtningelejre i Jylland umiddelbart efter krigen og endelig i de første år efter deres hjemsendelse til det delte og krigshærgede Tyskland.

Brevene er skrevet på tysk og oversat til dansk ved hjælp af mit bedste skoletysk med mulighed for både misforståelser og fejl. De blev i sin tid sendt til min mors tante Methine Smidt, som dengang var i begyndelsen af 60'erne og indehaver af et gartneri ved Spandetgård. Jeg husker hende som gammel, tynd, svagelig, tavs – og anderledes. Hun lignede slet ikke de glade, trivelige bondekoner, som jeg kendte så godt.

Hun gemte de tyske flygtninges breve i en gammel æske af træ. Ingen andre i min familie kendte til dem eller interesserede sig for dem; men da jeg for nogle år siden spurgte min mor, om hun huskede noget om nogle tyske flygtninge, svarede hun: ”Åh ja, de havde altid så travlt med at lave noget til dem i gartnerhuset.” Først da jeg begyndte systematisk at læse brevene, forstod jeg deres værdi som kilde til et hjørne af dansk historie, som hidtil har været ret sparsomt belyst, og som sjældent har haft fokus på begivenhederne set med samtidige tyske øjne over så langt et tidsspand.

Hver krig og hver flygtningestrøm udspiller sig inden for sine egne rammer. De tyske flygtninge, som i de sidste måneder af Anden Verdenskrig kom til Danmark, blev efter befrielsen holdt isoleret fra den danske befolkning, og deres situation blev kun sparsomt omtalt i danske medier. Methine blev det tavse vidne til flygtningenes beretninger. Nu og da dukker hun op i brevene med spørgsmål, hun ønsker besvaret, men ellers er hun som oftest den opmærksomme læser, der har forstået flygtningenes situation og derfor har fyldt en postpakke med det, de mest manglede.

Der er en forhistorie til, at de tyske flygtninges breve pludselig dukkede op i min familie. Måske er det også en del af forklaringen på, at brevskriverne knyttede sig så tæt og langvarigt til hinanden. Måske forenedes de i en fælles længsel tilbage til en tabt fortid før de to verdenskrige. Alle kredsede i brevene ofte om godset Groß Samoklensk, som mange af dem havde arbejdet på eller var knyttet til med inderlige familiære eller venskabelige bånd.

* * *

Methine boede i Sønderjylland og var blevet stadig mere forbistret over sine begrænsninger, dels som kvinde på landet, dels som dansksindet sønderjyde. Efter Danmarks nederlag til Østrig og Preussen i krigen i 1864 blev Sønderjylland afstået og kort efter indlemmet i Preussen. Mange sønderjyder emigrerede i perioden til Amerika eller rejste til Danmark, nogle for at undgå den 3-årige tyske militærtjeneste, andre for at undgå Preussens stadig hårdere fortyskningspolitik. Embedsmænd, dommere, lærere, præster osv. blev afskediget og erstattet af tysksindede. Redaktører og journalister fra den danske presse blev fængslet i månedsvis. I stedet promoverede de tyske myndigheder aviser med tysk propaganda. Tyske gendarmere til fods og til hest blev udstationeret til at vogte grænseovergangene og holde opsyn med den dansksindede befolkning. Møder skulle anmeldes og afholdes på tysk og blev overvåget af politispioner. Flere landbo- og foredragsforeninger blev erklæret for ”politiske” og derfor forbudt.

I skolerne foregik al undervisning på tysk efter 1888 bortset fra 2 ugentlige timer i kristendom. Heller ikke i frikvarterene måtte børnene tale dansk. Forsøg på at etablere undervisning på dansk uden for skolen var forbudt. Danske præster blev erstattet af tysksindede og tysktalende præster. Danske sange blev forbudt. Danske navne, f.eks. Smidt, skulle staves Schmidt. Det var forbudt at bruge betegnelsen Sønderjylland, i stedet skulle man skrive Nordschleswig osv.

Et vigtigt våben i kampen for at gøre sønderjyderne til tyskere var udvisninger. Mange risikerede udvisning, og en del blev faktisk udvist og måtte forlade gård eller virksomhed eller stilling inden for få timer. Fortyskningen fandt sit højdepunkt under den preussiske overpræsident von Köllers chikane- og undertrykkelsespolitik omkring 1900. Mange tusind sønderjyder var tvunget til politisk passivitet for ikke at risikere udvisning, bl.a. Methines far. Han var optant, dvs. han havde beholdt sit danske statsborgerskab og kunne derfor udvises uden videre. Nogle amtsdommere havde udgrundet et endnu mere bestialsk afpresningsmiddel. Forældre skulle miste forældremyndigheden over deres børn, som i stedet skulle overlades til tysksindede formyndere, hvis børnene

blev sendt til skoler i Danmark.

Det var dog for skrap kost for den tyske rigsdag, og von Köller blev forflyttet. Hans politik fortsattes imidlertid uanfægtet; men i 1907 kunne børn af optanter søge om tysk statsborgerskab. Methine og alle hendes søskende fik det bevilget og kunne dermed bevæge sig mere trygt omkring uden at skulle risikere ikke at kunne vende hjem.

Methine havde udlængsel. Mit gæt er, at hun under ingen omstændigheder ønskede et almindeligt liv som landbokone i Sønderjylland. Hun skrev digte, ønskede uafhængighed, nye oplevelser, åndelige udfordringer, personlig frihed og havde drømme, som ikke kunne rummes inden for det lille landsbysamfund, som hun var vokset op i.

Heldigvis for hende frygtede hendes bror at blive indkaldt til det tyske militær, men kunne måske udsætte eller helt undgå dette ved at blive hendes ledsager på en slags studie- eller dannelsesrejse til Tyskland, tænkte han. Ved at kontakte en tysk præst i nabo-sognet havde de fået opsporet et interessant havebyprojekt i Hellerau i Tyskland, hvor de i 1910 fandt arbejde hos henholdsvis direktøren for projektet og en tilknyttet kunsthåndværker med familie. Tysk havde de jo lært i skolen, og begge mente, at tyske mennesker, tysk digtning, tysk åndsliv osv. kunne de umuligt have noget imod. Det var kun de tyske myndigheders undertrykkelses- og tvangspolitik, som de opponerede imod og bekæmpede.

Da deres arbejde i Hellerau var tilendebragt, hjalp de kortvarigt en kvindelig gartner i havebyen med efterårsarbejdet. Hun formidlede en kontakt til en anden kvindelig gart-

ner, Susi Poll i Samoklensk, hvor de begge kunne få arbejde.

Methine fandt, hvad hun søgte i Tyskland. Pludselig en dag så hun for sig, at hun kunne blive fri og selvforsørgende ved at blive gartner. Hun havde fået øje på nogle snakkende polske og tyske kvinder, der bøjet over deres redskaber arbejdede ude på marken.

Methine beholdt hele livet sine lange og dybe venskaber med andre kvindelige gartnere, der efter afslutningen på deres uddannelse holdt sammen i et uformelt netværk, bl.a. Susi Poll i Samoklensk, frk. Ritter i Lubasch og frk. Hüttenhoff i Remagen, som hun i tiden 1910 – 1916 lærte at kende og boede og arbejdede hos. Hun mødte også de lokale arbejdere og deres familier.

Med Første Verdenskrig ændredes livet drastisk for millioner af mennesker i Europa. Methine måtte nødtvungent rejse væk fra krigsskuepladserne i Tyskland i 1916. På det tidspunkt var én af hendes brødre blevet dræbt på Vestfronten året før, én anden var udstationeret på Østfronten, én befandt sig på lazarettet i Hamborg, og den sidste bror var ikke rask og skulle kun gøre tjeneste som arbejdssoldat uden våben. Det var på høje tid at bryde op.

Hun vendte hjem til et Sønderjylland med mange enlige kvinder og etablerede sit eget gartneri. Ved fredsslutningen i Versailles måtte taberne af Første Verdenskrig indgå hårde fredsbetingelser med tab af store landområder. Sønderjylland blev dansk i 1920, og den danske stat satsede på at få det forarmede grænseland bragt op på omgangshøjde med det øvrige Danmark.

* * *

Også den tyske flygtningefamilie boede i et grænseland. Dens medlemmer var bønder, forvaltere, landarbejdere, gartnere, og flere havde arbejdet hos deres tanter Susi og Hedwig Poll på disses gods i Samoklensk. Familien kom fra Lissau, en lille landsby fra området omkring Danzig i Vestpreussen, som ligger i det nuværende Polen og hedder Lisewiec. I tre trin i 1700-tallets slutning var den svækkede Polske Adelsrepublik blevet delt mellem de omkringliggende magter: Det Russiske Czarisme, Det østrigske Kejserrige og Kongeriget Preussen – sidstnævnte annekterede de nordøstlige områder af Polen og kaldte dem Øst- og Vestpreussen. Hermed ophørte Polens eksistens i 1795. I 1871 kom både det annekterede Slesvig-Holsten og Øst- og Vestpreussen altså til at indgå i ét og samme land – det nyligt udråbte Tyske Kejserrige.

Den efterfølgende smukke epoke omkring forrige århundredskifte med fred, nye opfin-

Methine Smidt med hat til højre for manden med vandkande i gartneriet i Samoklensk

Høst ved Samoklensk

Methine Smidt i Samoklensk

delser, ny arkitektur, økonomisk opsving, eksperimenter med nye livsformer og opblomstring af kultur- og forlystelseslivet i Europa fik en brat ende ved udbruddet af Første Verdenskrig. Den kostede ikke bare uendelig mange menneskeliv og materielle ødelæggelser, men ændrede også afgørende verdenskortet. De tre kejserriger gik tabt, og Europas position som politisk og økonomisk og kulturelt magtcentrum forsvandt.

Ved fredsordningen efter Første Verdenskrig blev en selvstændig polsk stat gendannet med en lang smal korridor mod vest, som gav landet adgang til Østersøen, og Danzig blev en fristad under det nyoprettede Folkenes Forbund. Den Polske Korridor delte Østpreussen fra Vestpreussen, og store områder og mange tyske indbyggere kom nu til at høre under Polen. Den polske magtovertagelse i Vestpreussen beskrives i en dagbog fra begyndelsen af 1919; dagbogen omtales i brevvexlingen. Selv om familien nu boede i Polen, opfattede den stadig Vestpreussen som sin "Heimat" og Tyskland som sit "Vaterland". Familien anslår, at befolkningen i deres område bestod af cirka 50% tyskere og 50% polakker i 1945, hvor Sovjetunionens Røde Hær drev den på flugt

Efter nogle vanskelige år for den "nye" polske stat med krige, grænserevisioner, massearbejdsløshed, strejker, uro og etniske gnidninger fik Polen iværksat nogle landbrugsreformer og udbygget infrastruktur og industri, således at tyskerne i Polen måske efterhånden fandt frem til en slags fred med deres nye livssituation.

I slutningen af 1920'erne blev forbindelsen mellem tyskerne i Polen og Methine knyttet igen. Hun og hendes to kvindelige ansatte i gartneriet tog på tur til Samoklensk, og Albrecht Lickfett tog på besøg på Spandetgård.

1930'ernes økonomiske krise og stagnation ramte hele den vestlige verden. Det samme gjorde nazismen, som var kommet til magten i Tyskland. Hitler førte en politik, der sigtede mod at skabe et "Grossdeutschland" – et Stortysk Rige. Det udmøntede sig i 1938 i "tilslutningen" af Østrig og annekteringen af det tjekkiske Sudeterland ved Münchenforliget med Storbritannien og Frankrig. Herefter handlede politikken om at skabe "Lebensraum" mod øst. Efter at have besat "Resttjekkiet" i marts 1939 og underskrevet en ikke-angrebepagt med Sovjetunionen, angreb Hitler i september 1939 Polen. Det blev starten på Anden Verdenskrig, og Polen blev besat af Nazityskland i vest og Sovjetunionen i øst. Tyskland annekterede de vestlige dele af Polen, administrativt i to såkaldte "Reichsgaue" med navnene "Danzig-Westpreußen" og "Wartheland". Den resterende del af det tyskbesatte Polen blev til det såkaldte "Generalgouvernement".

Det nazistiske Tyskland gennemførte en omfattende germanisering af de annekterede områder. Dels søgte man at påvirke tyskere, som efter Første Verdenskrig var udvand-

ret fra den nyoprettede polske stat, til at vende tilbage; dels propaganderede man blandt det tyske mindretal i Østeuropa – især i Baltikum – for, at disse skulle flytte til de nydannede ”Reichsgaue”. Den anden del af germaniseringen bestod i en assimilationspolitik, der skulle for tyske den del af befolkningen, som fandtes egnet hertil. Den del af befolkningen, som ikke ansås for assimilationsegnet – samt jøderne – blev deporteret til Generalgouvernementet.

Da krigslykken vendte, og Den røde Hær i januar–marts 1945 drev de tyske tropper ud af Polen, begyndte en stor flugtølge. Beretninger og rygter om Den Røde Hærs fremfærd fik millioner af tyskere til at flygte mod vest. Russernes hurtige fremrykning, tyskernes militære sammenbrud og kaotiske forhold, når det drejede sig om transportmidler og forsyninger, pressede flygtningestrømmene mod nord til Østersøhavnene. I februar 1945 gav Hitler ordre til, at folkefæller fra østområderne i Det Tredje Rige skulle føres også til Danmark og her indkvarteres i overensstemmelse med ordrer fra den tyske rigsbefuld-mægtigede Werner Best og Værnemagten.

Få dage før afslutningen på Anden Verdenskrig sendte nogle af dem, som Methine havde mødt tidligere, de første breve og knyttede dermed endnu en gang forbindelsen mellem Spandet og tyskerne fra øst.

Efter krigsafslutningen deporterede Polen de fleste af tyskerne ikke blot fra de tyskannekerede områder, men også fra de store dele af Det Tyske Rige, som Polen på foranledning af Stalin annekterede: Østpreussen, Pommern og Schlesien. Disse deporterede kom ikke til Danmark. Det besatte Tyskland modtog efter krigen i alt 12–14 millioner flygtede og fordrevne.

* * *

Flygtningefamilien fra Lissau indså ret hurtigt, at de umuligt nogensinde kunne vende tilbage til deres tidligere liv. Alle i familien reddede mirakuløst livet, men mistede alt andet og blev spredt for alle vinde i krigens kaos.

I centrum af brevsamlingen står Karl Rudolf og Hildegard Lickfett og syv af deres børn, som tilbragte omkring to år i Gedhuslejren. Brevene giver en detaljeret skildring af dagligdagen og levevilkårene i lejren. Den ældste søn, der var 18 år i 1945, var allerede indrulleret i den tyske hær. Hans opholdssted og skæbne var uvis, da familien i første omgang uden deres far og ægtemand kom til Danmark. Med i lejren var ægteparrets svingerinde Charlotte Lickfett og hendes mor; hvorimod Charlottes mand Albrecht Lickfett var blevet på deres gård for at redde, hvad reddes kunne, men endte på et tidspunkt i

Holsten i Tyskland. Hildegards søster, viste det sig, var også i live og var havnet først i København, så i en lejr i Bredebro og senere i Tønder. Ægteparrets to mødre overlevede også og fandt husly under simple vilkår forskellige steder i Tyskland. I løbet af et års tid kunne familien ved hjælp af søgetjenester i bl.a. Røde Kors og gennem slægtninge og bekendte efterhånden få vished om, at deres kære var i live.

* * *

Også dengang i 1940`erne var der i Danmark debat om flygtninge, og den var ikke særlig venlig stemt over for nogen som helst tyskere overhovedet. Da de tyske fleste tyske soldater i maj 1945 forlod Danmark, efterlod de en kvart million andre tyskere i landet – flygtninge, som den tyske besættelsesmagt i de første måneder af året havde skaffet tilfældigt og nødtørftigt tag over hovedet på hoteller og kroer, i skoler, sportshaller, forsamlingshuse eller militære anlæg osv.

Først efter et par måneder i august 1945 fik de danske myndigheder et overblik over situationen og en politik stabled på benene. Flygtningene skulle interneres i lejre og strengt bevogtes først af frihedskæmpere, senere af dansk politi og militær. De måtte ikke lære dansk, måtte ikke fraternisere med danskere og kun brevveksle med dem under strengt begrænsede forhold og censur.

I den danske offentlighed var der ikke desto mindre en opfattelse af, at disse tyskere var både ubehøvede og utaknemmelige. Methine Smidt og Karl Rudolf Lickfett forsøgte at påvirke debatten og tilføre den et efter deres mening mere realistisk og sandt billede af flygtningenes situation både under flugten og i lejrene i Danmark.

Årtier senere var stemningen vendt, og historieskrivningen om de tyske flygtninges situation i Danmark kort efter Anden Verdenskrig blev i nogen grad præget af historiske studier og statistiske opgørelser, der syntes at vise, at danskerne behandlede de tyske flygtninge meget dårligt. Der var uforholdsmæssigt mange døde blandt flygtningene, især børn, hvilket skyldtes danske lægers vægring ved at ville behandle dem, hævdedes det. Ingen af disse holdninger eller opfattelser bliver bekræftet i familien Lickfets breve. Disse viser derimod stor taknemmelighed over for den danske stat – og med enkelte undtagelser – over for de danske myndigheder og enkeltpersoner, som flygtningene mødte eller knyttede bånd til via breve og pakker. Ordet ”dankbar” bliver gentaget igen og igen i brevene, som familien Lickfett sendte.

Selv om brevene er talrige og strækker sig over mange år, og lysten til at besøge hinanden blev udtrykt flere gange, så mødtes Methine ikke med Lickfetterne efter deres udrejse fra

Danmark. De tyske flygtninge fik meget at slås med efter at være blevet sendt tilbage til Tyskland, hvor de ikke blev modtaget hverken godt eller venligt. Der var massive problemer for den store familie med at få tag over hovedet, arbejde, mad, læreplads og penge til skolegang osv. Methine Smidts sidste år blev i stigende grad præget af alvorlig sygdom.

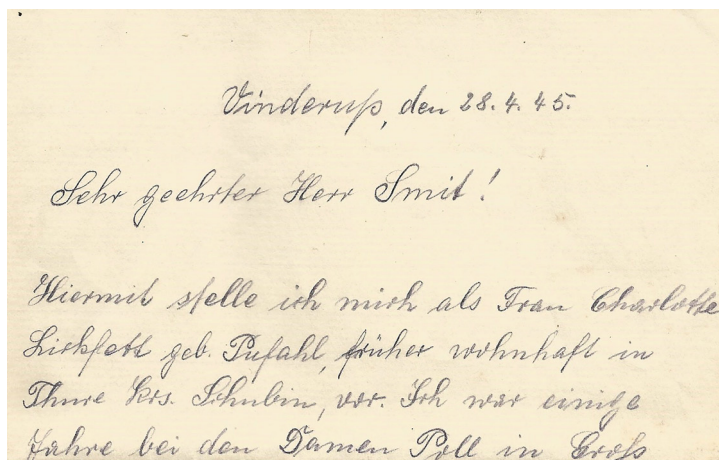
Mange år er gået siden da, og de fleste af de mennesker, der optræder i brevvekslingen er døde; men nogle af børnene i den tyske familie lever endnu. 75 år efter familien forlod Danmark, lykkedes det ikke bare at opspore, men også at møde de to yngste døtre i børneflokkene og et barnebarn. Disse har generøst delt ud af deres familiehistorie, hvoraf årene i Danmark altid indgik som en integreret del. De to døtre var små ved udrejsen fra Danmark, men tiden i Gedhuslejren står i børnenes erindring som overvejende god.

Jeg vil gerne sige tak til Rose-Marie og Heinke Lickfett for generøst at have taget imod mig og mit bogprojekt og for at have delt ud af deres erfaringer og fotos og familiehistorie. Lige så generøst har John V. Jensen på Vardemuseerne taget imod mig, da jeg dukkede op med en cigarkasse med breve, en tysk børnebog og en roman om de tyske flygtninge i Danmark under armen. Takket være hans udførlige efterskrift med baggrundsmateriale om det danske lejrssystem er brevene blevet sat ind i en større historisk sammenhæng. Jette Simonsen fra Egely Grafik har tålmodigt og kreativt udformet kortene og familiediagrammet i appendiks.

Hvor det har været nødvendigt for sammenhængen, har jeg tilføjet forklaringer i kursiv. Overalt har jeg bevaret de tyske geografiske betegnelser, som var gældende for brevskrivne, f.eks. Danzig i stedet for Gdańsk, Lissau i stedet for Lisewiec, Lubasch i stedet for Lubasz, Schubin i stedet for Szubin, Posen i stedet for Poznań osv. Det gælder dog ikke gængse danske betegnelser som f.eks. Tyskland, Holsten, Tønder. Bag i bogen er tilføjet enkelte bilag som støtte for læsningen.

September 2023
Mariane Blume Aarhus

Vinderup den 28.4.45

Ærede hr. Smidt!

Hermed tillader jeg mig at præsentere mig selv. Jeg hedder fru Charlotte Lickfett, født Pufahl, tidligere bosiddende i Thure i Schubin distriktet. Jeg var i nogle år hos damerne Poll i Groß Samoklensk. For ca. 17 år siden var Deres søster Methine Smidt i Samoklensk hos frøken Susi Poll og i Lubasch hos frøken Ritter.

Jeg vil nu gerne høfligt forhøre mig, om De ved, hvor de to damer befinder sig. De har allerede i januar måttet forlade deres gods og ejendom.

Vi har siden den 27. marts været her i Vinderup. Vi måtte forlade vores egen gård allerede den 8. marts og flygtede i første omgang til Zoppot. Mon vi endnu engang får lov til at se vor hjemegn?

Vi er 100 flygtninge på dette sted. Overnatningsforholdene er gode, forplejningen er indtil videre også god. Min svigerinde og hendes børn er her også. En halv time herfra ligger fjorden.

I går den 30. april fik vi en stor overraskelse. Min svoger, der landede den 11.4. i Sassnitz, besøgte os. Min mand er endnu i Weichseldalen ved Danzig. Det var vel i 1928, at han gjorde en rejse gennem Tyskland og også var hos Dem på Spandetgård. Måske kan De endnu huske ham, han hedder Albrecht Lickfett.

Nu vil jeg slutte. Med de bedste hilsner fra

Charlotte Lickfett

Hotel Vinderup

i Vinderup

Sidste afsnit er formentlig tilføjet brevet, som blev påbegyndt et par dage tidligere.

Peder H. Smidt, der ejede Spandetgård, videregav brevet til sin søster Methine Smidt, som boede i sit gartneri tæt på gården.

Det blev Charlottes svoger, Karl Rudolf Lickfett, der sendte næste brev, og flygtningene var nu blevet indkvarteret på den lokale skole i stedet for på hotel.

Vinderup skole 26.5.45

Ærede frk. Smidt!

Mange tak for Deres svar. I stedet for min svigerinde besvarer jeg Deres brev. Nu har jeg allerede været her siden den 30.4.45. Den 9.4 forlod jeg brohovedet i Danzig.

Min bror Albrecht, der i sin tid var hos Dem, blev tilbage med folk, heste, vogne, om han senere er kommet derfra, eller om det er lykkedes ham at komme tilbage til den hjemlige gård, ved vi ikke. Jeg håber det sidste, da vi ellers nok ikke kan forvente at kunne komme tilbage til vore gårde, for alle gårde er forladte af deres ejere og også af deres ansatte. Der er ikke ét stykke kvæg tilbage, hverken heste, okser eller svin. Hvis man ikke har set det med sine egne øjne, vil man ikke tro på det. Desuden er der vel næppe i den nærmeste omegn af Danzig en eneste gård eller en landsby, som er blevet skånet for at være brændt ned. Jeg vedlægger nogle kort.

Man kan vel med sikkerhed antage, at frøken Susi Poll er blevet der for at redde godset til sin familie. Hvis mange andre i det tyske fædreland havde haft denne kvindes styrke og karakter, havde udgangen på denne kamp om østrummet nok været en anden. Vi må nu begynde helt forfra. Hvis bare grænserne ikke igen bliver ligeså flossede som i 1918, især i østen; men det er tvivlsomt, om England eller Amerika overhovedet har indflydelse på det.

Indtil videre er det gået os tåleligt, i hvert fald her i Vinderup. Læge, borgmester og også frihedsbevægelsen har under de givne forhold opført sig korrekt og vist sig klar til at hjælpe. Vores ønske er naturligvis at komme hjem. Trafikforholdene og også de uafklarede forhold i østen forsinker vores tilbagerejse betragteligt. Det er især smerteligt for os bønder.

Her i den lille rene landsby Vinderup er 90% af flygtningene børn. Vi har begyndt en lille skolevirksomhed, så de små i gruppen kan falde til ro. Vi er 190 i alt her og alle indkvarteret i skolen. Min svigerinde leder køkkenet. Selv har vi et omklædningsrum i gymna-

stiksalen for os selv. Af mine 8 børn har jeg de 7 her. Den ældste, som er soldat, mødte jeg tilfældigvis på min rejse hertil i Hamborg. Glæden var stor, jeg håber, at han også er kommet igennem, og at han lever.

De andre 7 fandt jeg alle syge af mæslinger og halsbetændelse. Nu er de alle glade igen undtagen den yngste.

Det ville glæde os at høre noget fra Dem igen snart.

Hele familien hilser Dem hjerteligt.

Karl Rudolf Lickfett

Hans kone har tilføjet:

Mange tak for Deres kærlige brev. Klara Diestel kender jeg meget godt fra Samoklensk.

Deres taknemmelige Hildegard Lickfett, født Kühne

Få dage senere genoptog Charlotte skriverierne:

Vinderup den 31.5.45

Ærede frk. Smidt!

Jeg takker Dem hjerteligt for Deres brev. Min svoger, som er hos os, har overtaget skriveriet og fortalt Dem alt. Vi er flyttet fra Vinderup hotel til skolen; men har det ret godt. Hvis vi bare må blive her og ikke bliver sendt til en stor lejr, er vi tilfredse.

Hvad der skal blive af os, er slet ikke til at tænke på. Vi håber det bedste.

Det ville glæde mig meget, hvis De ville skrive til os igen. Tak for frimærket. Vi har i 14 dage ikke kunnet købe noget som helst. Den stedlige læge og borgmesteren er meget rare og hjælper, hvor de kan.

Jeg ønsker Dem alt muligt godt og sender kærlige hilsner fra

Deres taknemmelige Charlotte Lickfett.

Afs.: Ch. Lickfett

Schule Vinderup

Vinderup

bei Holstebro

Vinderup den 29.7.45

Ærede frk. Smidt!

Det er præcis 3 uger siden jeg modtog Deres værdsatte brev. De skal have tusind tak for Deres kærlige hilsen.

Os går det temmelig godt her i lejren. Desværre har vi i ugevis ikke fået udgang. Jeg har kun vejen til og fra køkkenet (5 minutter) for at hente mad. Vi har en meget, meget god læge og en borgmester, som sørger for alt. Tæt på skolegården fik vi en lille eng. De små børn, cirka 80 styk, kan så løbe lidt omkring. Vi har også fået spinat, blomkål og jordbær til børnene. Vi var i Tyskland meget vant til grønsager. Her i Jylland findes der ikke mange grønsager.

I går fik vi den glædelige nyhed, at vi ikke havner i den store lejr, men må blive her. Men det er meget smerteligt, at vi ikke får noget som helst at vide om vore pårørende. Hvis bare vi fik et lille livstegn, ville vores skæbne være meget lettere at bære. Det er godt, at jeg har mit arbejde og ikke kommer til at tænke alt for meget. Tanken om aldrig mere at skulle se min mand og alle andre pårørende er frygtelig.

For nogle uger siden var her husundersøgelse. Jeg havde i stedet for skjorter medbragt noget stof til at sy skjorter af; men det tog frihedskæmperne med. Dumt nok havde jeg ladet stoffet ligge i køkkenet for at kunne arbejde på det. Man har mistet så meget og er kommet over det, og også dette vil vi komme over.

Hvem ved, hvordan det går damerne Poll. Om de stadig lever? Frøken Hedwig Poll var forrige år meget elendig. Frøken Susi var slet ikke forandret, næsten heller ikke ældet.

Med det håb at alt bliver bedre, end man kan tænke, så hilser jeg Dem hjerteligt

Deres Charlotte Lickfett

Jeg tænker sådan på Deres gartneri, dér er der altid meget arbejde at gøre. Min yngste bror havde også et gartneri i Bromberg. Han er faldet i Rusland. Min mor, som boede hos ham, er også her. Det er jeg meget glad for, så er man ikke så alene. Jeg skal også hilse fra familien Lickfett.

De tre næste breve var igen skrevet af svogeren Karl Rudolf Lickfett.

1 Morgenland svarer til ¼ hektar eller 1000 m².

Vinderup den 11.8.45

Ærede frk. Smidt!

Mange tak for Deres kærlige brev. De skulle have haft svar for længst. Men også her går tiden hurtigt, børnenes undervisning optager meget tid, men den må ikke forsømmes.

Vi skal i de kommende dage flyttes over i en større lejr, men hvorhen er endnu ikke meldt ud. I nogen tid har vi brugt en tilgrænsende eng som legeplads for børnene, cirka 1 Morgenland stor. Det har vi følt som et gode, især børnene. Den har vi kunnet takke borgmesteren for.

Frihedsbevægelsens vagtposter er nu blevet skiftet ud med politibetjente.

For nogen tid siden kom en varietégruppe bestående af sårede fra lazaretet i Struer. Der blev opført en del skønne numre. Det var endelig noget andet, end vi har været vant til i lang tid.

20.8

Først i dag kommer jeg i gang med at skrive videre. I går havde vi besøg af et Mester Jakel-teater, som gjorde stor lykke hos børnene. I dag er det vores sidste dag i Vinderup. Bagagen er allerede læsset. I morgen tidlig kører vi til Karup. Det ligger på strækningen Herning-Viborg. Det er en større lejr. I sidste uge havde jeg mulighed for at køre til lazaretet i Struer, hvor jeg kunne supplere vort sengelinned en smule.

Lev vel. Så snart jeg kender vores nye adresse, giver jeg Dem besked.

Vi hilser Dem alle hjerteligt

Deres familien Lickfett

I morgen har min bror fødselsdag. Hvem ved, hvor han er nu.

Gedhus over Herning 11.9.45

Lejr IV barak 37/9

Ærede frk. Smidt!

Kort før vores afrejse fra Vinderup postede jeg endnu et brev. Jeg håber, De har fået det.

Nu er vores nye adresse fastlagt, i hvert fald foreløbig. Vi kørte næsten 10 timer og fik indkvartering i en af de to gode stenbarakker. Vi har et værelse for os selv, 3 treetagers senge, så der bliver mere plads. En god lille ovn er der også, som hjælper os dagligt med at tilberede en tilskudskost af perlebyg med kartofler eller brasekartofler. Endnu har vi noget flæsk hjemmefra, som vi omhyggeligt passer på.

21

I Vinderup var kosten mere righoldig og smagfuld, men det går alligevel. Hvad vi savner er sytråd og især hvidt. Er det muligt for Dem at vikle noget på et stykke tyndt pap og sende det hertil. Post må vi godt modtage. Den bliver tilsyneladende åbnet. I Vinderup modtog vi den uåbnet. Dette brev bliver sendt med en Røde Kors-bil og bliver puttet i en postkasse. Ellers må vi kun skrive 25 ord. Efter at have modtaget deres brev vil jeg svare straks. Måske vil De anføre, hvor længe brevet har været undervejs.

Min svigerinde hjælper i denne uge til i landbruget. I øvrigt har vi endnu ikke fået post fra Tyskland og ved ikke, hvordan det er gået vores kære. Frøken Susi Poll havde fødselsdag i går. Ellers ser det trist ud i fædrelandet. ”Sejren” er jo også usikker, og politiske uoverensstemmelser vil vel sagtens kunne opstå.

Lev vel og vær hjertelig hilset fra os alle

hr. Karl Rudolf Lickfett

Den danske forvaltning forsøger at lette os vore tab.

Gedhus Lejr IV 37/9
over Karup, Midtjylland
29.10.45

Ærede frk. Smidt!

Vi har i længe ikke hørt fra hinanden. Postindskrænkningerne med under 25 ord befordrer ikke skriverier. Takket være en dansker, som er forlovet med en tysk kvinde i lejren har vi nu lejlighed til at sende og modtage breve. Hans adresse er:

Hr. Harry Brise, Holstebro, Østergade 5.

Vi er alle sunde nu bortset fra småskavanker. Men min kone er blevet meget nedtrykt. Her i Gedhus er der betydelig meget mere at gøre end i det skønne Vinderup. Forplejningen er ikke så god, og det øgede arbejde med rengøring er ikke så let. Selv har jeg også meget at gøre. Jeg er barakældste og har 250 mennesker i min varetægt.

Det, der er skønt her, er skoven. Børnene løber meget omkring udenfor, også de store kan glemme mangt og meget i timevis. Biograf, varieté og skolerne sørger også for underholdning. Gennem skoler, gymnasium og aftenskole kan børn komme videre, hvilket vi alle hilser velkommen.

Jeg har i et brev bedt Dem om noget tråd. Det er ikke så nødvendigt, vi har selv skaffet os noget her. Men hvis det er muligt vil jeg gerne bede om frimærker, og tør jeg bede Dem om at vedlægge en femkroneseddel? Det er ikke nemt at bede om; men der er mange

Familien Lickfett fotograferet november 1943: Bagerst Hermann, Karl Rudolf, Friedrich og på nederste række Martin, Karla, Heinke på skødet af Hildegard, Rose-Marie, Gerhard, Brigitte

Vinter ved godset i Samoklensk

ting, som man kun kan skaffe ved hjælp af penge f.eks. skomagersøm og det, som kan gøre livet lidt lettere.

Vi har fået en stor glæde gennem et brev fra en søster til min kone, som har fundet os. Hun hedder frk. Julie Kühne og er lejrleder i Bredebro. Vi har skrevet til hende og spurgt, om vi måske kunne komme til at bo dér; men har trods fire breve indtil nu intet svar fået.

Jeg har endnu en bøn. Det er nu tilladt for danske statsborgere at skrive til Tyskland via Røde Kors København – London. Vil De venligst skrive til fru Stoltenberg, Gr. Flottbeck Feuerbachstrasse 22, Hamborg – Altona, at K. R. Lickfett med frue og 7 børn er her og ligeledes Lotte Lickfett med sin mor og Julie Kühne. Fru Stoltenberg kunne måske videregive disse oplysninger til fru Magda du Bois, Rutschbahn 7, Hamborg. Måske kunne der ad disse veje gå oplysninger tilbage til hjemstavnen.

For at De kan se, hvordan min lille familie ser ud, vedlægger jeg et billede, som jeg beder Dem om ved lejlighed at sende tilbage til den ovenfor angivne adresse.

De to ældste er født i Jaruszin hos familien Poll i 1927 og 1929.

Vi lærer polsk, russisk, engelsk.

Mange kærlige hilsner fra os alle

Deres Karl Rudolf Lickfett

Charlotte Lickfett, der længtes efter livstegn fra sine kære og havde drømt om Samoklensk, genoptog skriveriet.

Gedhus den 27.11.45

Ærede frk. Smidt!

Det sidste brev til Dem skrev jeg i Vinderup. Min svoger har allerede skrevet herfra. Jeg vil nu igen lade høre fra mig.

Vi må nu skrive mere end 25 ord. Det går os i det store og hele godt. Jeg frygter for vinteren, især fordi vi jo mangler alt muligt. Julefesten bliver særlig sørgelig.

Endnu har jeg intet hørt fra min mand og damerne Poll.

Sidste nat drømte jeg så smukt om Samoklensk. Bare man dog kunne få et livstegn fra ens kære. Om vi igen kommer til at se vor hjemegn, er det store spørgsmål, som dagligt optager os. Hvis jeg igen finder min mand, og vi kunne få et lille stykke jord i hjemstavnen, ville vi igen arbejde os op. Forhåbentlig falder alt bedre ud, end man tænker.

